

Dorota Kałuża*

**MIGRACJE WEWNĘTRZNE A POZIOM ROZWOJU
SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO WYBRANYCH NAJWIĘKSZYCH
MIAST W POLSCE**

1. Wprowadzenie

Polska stanowi obszar charakteryzujący się stosunkowo wysokim stopniem zróżnicowania społeczno-ekonomicznego. Różnice w rozwoju poszczególnych regionów wynikają z zaszczości historycznych związanych z polityką państw zaborczych w XIX w., a ich konsekwencje widoczne są do dziś. Po drugiej wojnie światowej ówczesne władze starały się zniwelować istniejące różnice gospodarcze poprzez intensywny proces industrializacji kraju. Transformacja lat 1990., która przebiegła na wielu płaszczyznach nie wpłynęła na zmniejszenie się istniejących dysproporcji w poziomie życia w skali regionów. Od początku lat 1990. rozwój działalności gospodarczej – inwestycji, zatrudnienia – najsilniej jest widoczny w największych miastach w Polsce i obszarach je otaczających. W miejsce niekonkurencyjnych przedsiębiorstw, powstają nowe działalności gospodarcze, a wraz z nimi miejsca pracy.

Celem niniejszego opracowania jest próba przedstawienia zróżnicowania największych miast w Polsce pod względem efektów migracji (saldo migracji) w aspekcie ich poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Do analizy wybrane zostały cztery miasta. W kolejności odpowiadającej wielkości zaludnienia są to: Kraków, Łódź, Wrocław i Poznań¹. Z uwagi na specyfikę rozwoju społeczno-ekonomicznego, Warszawa jako stolica kraju nie została wzięta pod uwagę w analizie.

Do oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego miast wykorzystany został taksonomiczny wskaźnik, w wersji zaproponowanej przez S. Golinowską [1998: 155]. Ocenę poziomu rozwoju oparto o charakterystyki demograficzne, społeczne i ekonomiczne miast. Pod uwagę wzięto strukturę ludności według wieku, sytuację na rynku pracy, poziom wykształcenia mieszkańców i infrastrukturę mieszkaniową.

---

* Dr, Zakład Demografii i Gerontologii Społecznej, Uniwersytet Łódzki.

¹ Według danych z *Rocznika Demograficznego*, GUS, 2009 r.

Aby w sposób pełny uzyskać zróżnicowanie zjawiska migracji wewnętrznych w badanych miastach, analizę uzupełniono o skonstruowany wskaźnik atrakcyjności migracyjnej. Miara ta została skonstruowana według tych samych założeń, co wspomniany wcześniej wskaźnik rozwoju społeczno-ekonomicznego.

2. Charakterystyka demograficzna i społeczno-ekonomiczna wielkich miast

Poziom rozwoju miast zależy zarówno od kapitału ludzkiego, jakim one dysponują, jak również zasobów finansowych i rzeczowych (m. in. infrastruktura mieszkaniowa).

Wzrost gospodarczy w Łodzi w ostatniej dekadzie był niższy niż w innych dużych miastach. W mieście wartość produktu krajowego brutto w 2007 r., przypadająca na 1 mieszkańca wyniosła 37,4 tys. zł. Było to znacznie mniej niż we Wrocławiu (45,6 tys. zł), Krakowie (48,9 tys. zł), nie mówiąc o Poznaniu (62,4 tys. zł). Wyrazem wolniejszej aktywności gospodarczej Łodzi była sytuacja na rynku pracy. W przypadku analizowanych miast poziom bezrobocia od początku obecnej dekady kształtował się poniżej jego średnich rozmiarów, jakie odnotowywano dla Polski ogółem. Problem bezrobocia w dużym stopniu dotknął objęte kryzysem miasta przemysłowe, m.in. Łódź. W porównaniu z Krakowem, Poznaniem i Wrocławiem, Łódź do 2008 r. charakteryzowała się najwyższym poziomem bezrobocia (6,8% w 2008 r.). W 2008 r. najłatwiej o pracę było w Poznaniu, gdzie stopa bezrobocia wynosiła 1,8%. W Krakowie stopa bezrobocia nie przekraczała 3%, a we Wrocławiu nieco ponad 3%. Patrząc jednak na panujące warunki płacowe i poziom bezrobocia, z punktu widzenia inwestora, sytuacja na rynku pracy w Łodzi była korzystniejsza w porównaniu z pozostałymi miastami. W całym analizowanym okresie (2000–2008) szybkemu spadkowi stopy bezrobocia, obserwowanemu we wszystkich analizowanych miastach, w Łodzi towarzyszyły relatywnie niskie płace (tab. 1).

Tab. 1. Poziom płac i bezrobocia w wybranych wielkich miastach w 2008 r.

Charakterystyki	Miasto			
	Łódź	Kraków	Poznań	Wrocław
Stopa bezrobocia rejestrowanego(w %)	6,8	2,8	1,8	3,3
Bezrobotni zarejestrowani ogółem rok 2005=100	41,2	42,0	28,6	33,8
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w (w zł)	2821,93	3191,63	3576,07	3177,44
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw rok 2005=100	132	136	137	136

Źródło: Miasta wojewódzkie, podstawowe dane, Warszawa, 2009.

Z drugiej strony, patrząc na rynek pracy z punktu widzenia mieszkańców analizowanych miast, wysokie płace dają możliwość poprawy statusu materialnego, a zatem zwiększają atrakcyjność aglomeracji dla potencjalnych migrantów. Na tle badanych miast, Łódź w 2008r. była jedynym miastem, w którym przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw nie przekraczało 3 tys. zł. Najwyższymi zarobkami charakteryzował się Poznań. Kolejne pozycje zajmowały Kraków i Wrocław, choć różnice w zarobkach między tymi miastami były niewielkie. Istotny wpływ na wysokie płace w Poznaniu ma bez wątpienia obecność w mieście zachodnich koncernów wykorzystujących wysokie technologie (m.in. Volkswagen, GlaxoSmithKline, Microsoft).

Wpływ na wysokość zarobków ma bez wątpienia jakość i liczba wyspecjalizowanej kadry dostępnej na rynku. Biorąc pod uwagę sytuację w zakresie wykształcenia mieszkańców poszczególnych miast, która rzutuje na jakość podaży pracy, odsetek ludności z wyższym wykształceniem w Krakowie, Poznaniu i Wrocławiu kształtował się na poziomie około 20% (2008 r.). W przypadku Łodzi udział ten nie przekraczał 16%. Niski odsetek ludności z wyższym wykształceniem wśród ludności Łodzi można tłumaczyć strukturą wieku mieszkańców. W 2008 r. ludność miasta charakteryzowała się największym odsetkiem ludzi starych, tj. mających przynajmniej 60 lat (23,0%), natomiast najniższy występował w Poznaniu (20,1%).

Zaawansowanie procesu starzenia się ludności rzutuje na dynamikę rozwoju miasta. Z punktu widzenia demograficznego sytuacja Łodzi była najgorsza wśród analizowanych miast. Wskaźnik obciążenia demograficznego wskazywał, że na 2 osoby w wieku produkcyjnym przypadało więcej niż jedna osoba w wieku nieprodukcyjnym w mieście, natomiast współczynnik dzietności ogólnej w Łodzi należał do najniższych wśród czterech badanych miast (tab. 2). Najkorzystniejszymi warunkami demograficznymi w 2008 r. charakteryzował się Poznań. Oprócz niskiego zaawansowania procesu starzenia się ludności, miasto to cechowało się najwyższym współczynnikiem dzietności ogólnej w badanej grupie miast. Sytuacja demograficzna Krakowa i Wrocławia należała do lepszych w skali kraju. Wskaźnik obciążenia demograficznego w przypadku Wrocławia kształtował się na poziomie 0,50, natomiast Krakowa – 0,51, podczas gdy średnia liczba dzieci przypadająca na kobietę w wieku rozrodczym we Wrocławiu wynosiła 1,199, a w Krakowie 1,173.

Tab. 2. Sytuacja demograficzna miast w 2008 r.

Charakterystyki	Miasto			
	Łódź	Kraków	Poznań	Wrocław
Udział osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	0,53	0,51	0,51	0,50
Odsetek osób powyżej 60 roku życia w ogólnej liczbie ludności (w %)	26	22	22	23
Współczynnik dzietności ogólnej	1,150	1,199	1,248	1,173

Źródło: Miasta wojewódzkie, podstawowe dane, Warszawa, 2009.

Infrastruktura mieszkaniowa jest czynnikiem odgrywającym istotną rolę w życiu mieszkańców miasta. Ilość i jakość posiadanych zasobów mieszkaniowych przez miasto wpływa nie tylko na poziom życia mieszkańców, ale szybki przyrost nowych mieszkań stanowi czynnik przyciągający ludność z innych regionów kraju. Przyjrzyjmy się zatem, jak kształtowała się liczba nowo oddawanych mieszkań do użytku w wielkich miast (tab. 3). W 2008 r. najwięcej mieszkań zostało oddanych do użytku w Krakowie, zaś najmniej w Łodzi. Na 1000 nowo zawartych małżeństw w Łodzi oddano do użytku niespełna 500 mieszkań, w Poznaniu ponad dwa razy tyle, a w Krakowie i Wrocławiu ponad trzykrotnie więcej. We wszystkich badanych miastach w ostatniej dekadzie widoczne było ożywienie na rynku inwestycji mieszkaniowych. Największy wzrost w 2008 r. liczby nowych mieszkań w porównaniu z rokiem 2005 odnotowano we Wrocławiu (o 162%), a najniższy w Poznaniu (o 32%). Łódź znalazła się na drugim miejscu z 72% wzrostem liczby nowo oddawanych mieszkań do użytku w 2008 r. w porównaniu z 2005 r. Jednak autorzy raportu o wielkich miastach w Polsce² wskazują na niską jakość zasobów mieszkaniowych w Łodzi. Odsetek mieszkań starych i udział mieszkań pozbawionych podstawowych udogodnień jest w mieście największy w porównaniu z pozostałymi aglomeracjami.

Tab. 3. Mieszkania oddane do użytku w 2008 r.

Charakterystyki	Miasto			
	Łódź	Kraków	Poznań	Wrocław
Mieszkania oddane do użytku	562	1498	912	1324
Mieszkania oddane do użytku, rok 2005=100	172	148	133	262
Liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 małżeństw	498	1758	1201	1523

Źródło: Miasta wojewódzkie, podstawowe dane, Warszawa, 2009.

² www.pwc.com/pl

Aby oddać pełniej obraz przestrzennego zróżnicowania sytuacji społeczno-ekonomicznej wybranych miast w Polsce, posłużyłam się taksonomicznym wskaźnikiem rozwoju.

$$S_i = \frac{\sum_{j=1}^m x_{ij}}{m} \quad (1)$$

gdzie:

x_{ij} – wartość j -tej zmiennej w i -tym obiekcie,

m – ilość zmiennych.

Skonstruowany wskaźnik rozwoju społeczno-ekonomicznego jest kombinacją liniową następujących charakterystyk społeczno-ekonomicznych analizowanych miast:

- 1) PKB na 1 mieszkańca,
- 2) średniej płacy miesięcznej brutto w sektorze przedsiębiorstw,
- 3) stopy bezrobocia,
- 4) udziału osób z wyższym wykształceniem wśród ogółu mieszkańców miasta,
- 5) wskaźnika obciążenia demograficznego, obliczonego jako stosunek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym do osób w wieku produkcyjnym,
- 6) współczynnika urodzeń (ilość urodzeń żywych na 1000 ludności miasta),
- 7) liczby oddawanych mieszkań do użytku na 1000 małżeństw.

Zmienne 3, 5 były w tym przypadku destymulantami, natomiast pozostałe stanowiły stymulanty rozwoju społeczno-ekonomicznego. Wszystkim zmiennym zostało przypisane równe znaczenie. Wartości poszczególnych zmiennych została znormalizowana. W przypadku stymulanty normalizacja wyglądała następująco:

$$\frac{x_{ij}}{\max x_{ij}} \quad (2)$$

destymulant:

$$\frac{\min x_{ij}}{x_{ij}} \quad (3)$$

Wartość miary S_i zawiera się w przedziale (0, 1). Im wartość wskaźnika jest bliższa jedności tym lepsza pozycja miasta ze względu na rozwój społeczno-ekonomiczny, zaś wartość bliższa zera wskazuje, że dane miasto zajmuje relatywnie gorszą pozycję. W rezultacie przeprowadzonej analizy uzyskano wartości wskaźników dla badanych miast dla dwóch momentów czasowych 2005 i 2008 r. (tab. 4).

Tab. 4. Ranking rozwoju społeczno-ekonomicznego miast w latach 1995 i 2002

Miasto	Wartość wskaźnika	
	2005 r.	2008 r.
Kraków	0,95	0,90
Poznań	0,90	0,89
Wrocław	0,77	0,83
Łódź	0,63	0,61

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS.

W 2005 r. najlepszą sytuacją społeczno-ekonomiczną charakteryzował się Kraków, zaś relatywnie najsłabszy poziom rozwoju reprezentowała Łódź. Trzy lata później (2008 r.) kolejność poszczególnych miast ze względu na rozwój społeczno-gospodarczy nie uległa zmianie. Jednak w porównaniu z rokiem 2005 wartość wskaźnika podniosła się w przypadku Wrocławia, natomiast w pozostałych badanych miastach jego wielkość w 2008 r. uległa niewielkiemu obniżeniu.

3. Czynniki społeczno-ekonomiczne i ich wpływ na decyzje migracyjne

Migracje ludności są ściśle związane z rozwojem społeczno-ekonomicznym. Industrializacja oraz współwystępująca z nią urbanizacja są źródłem wielu przemian społeczno-gospodarczych. Procesy te powodują migracje wewnętrzne i sprzyjają przemieszczaniu się zasobów pracy, jak również osób im towarzyszących (rodzin).

Szczegółowe spojrzenie na dokonujące się zmiany w gospodarce polskiej w ostatnich kilku dziesięcioleciach stanowi jednocześnie próbę oceny ich wpływu na decyzje migracyjne. Lata 1950–1965 stanowiły dla Polski okres szybkiego uprzemysłowienia kraju. W tym czasie powstało wiele ośrodków przemysłowych, co pociągało za sobą przemieszczanie się ludności ze wsi do miast.

Lata siedemdziesiąte przyniosły dalszy rozwój przemysłu w Polsce. W tym czasie wysokimi współczynnikami ruchliwości³ charakteryzowały się ośrodki miejskie, w których zlokalizowano wielkie obiekty przemysłowe lub też te stanowiące zaplecze mieszkaniowe tego rodzaju inwestycji, zlokalizowanych w pobliżu.

Po okresie wzmożonej skłonności do przemieszczeń, maleje ogólnie przepływ ludności, jak i saldo migracji. Transformacja systemowa, która rozpoczęła się w 1989 roku, pociągnęła za sobą szereg istotnych przeobrażeń w dziedzinie gospodarczej. Podjęte wówczas reformy spowodowały duże perturbacje w funkcjonowaniu przedsiębiorstw. Zmiany, jakie dokonywały się w strukturze gospodarczej, doprowadziły do utrwalenia się wcześniej już wytworzonego podziału na rozwinięte i zacofane gospodarczo regiony kraju. W 1989 roku przepływ w migracjach wewnętrznych nie przekraczał 600 tys. osób, zaś okres późniejszy nadal charakteryzował się tendencją spadkową. Mobilność przestrzenna ludności w latach dziewięćdziesiątych uległa znacznemu osłabieniu. Dodatkowo salda migracji występowały przeważnie w miastach i na obszarach satelickich znajdujących się wokół największych miast. Najwyższe mierniki atrakcyjności gospodarczej⁴ w 1999 roku odnotowano we Wrocławiu (154) i Poznaniu (152). W Łodzi wzrost przedsiębiorczości w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych sprawił, że znalazła się ona w czołówce miast pod względem udziału pracujących w firmach prywatnych oraz ważności sektora prywatnego. Obecnie rozwój przemysłu nie sprzyja już masowym migracjom wewnętrznym, jakie miały miejsce w okresie intensywnej industrializacji w Polsce. Zaczyna występować zależność między rozwojem sektora usług a przemieszczeniami ludności. Czynnikiem stymulującym migracje jest obecnie dynamiczny i wszechstronny rozwój regionu. Tracą natomiast na atrakcyjności osiedleńczej obszary, w których przez kilkadziesiąt lat istniała jedna tradycyjna gałąź przemysłu. W okresie przemian gospodarczych nastąpiła zmiana siły przyciągającej migrantów z ośrodków przemysłowych na administracyjno-usługowe. Wybór miejsca osiedlenia podyktowany jest najczęściej poszukiwaniem lepszej jakości życia. Wykształcenie się różnic w rozwoju społeczno-ekonomicznym obszarów kraju, zwłaszcza miast i wsi, spowodowało znaczne różnice w warunkach mieszkaniowych i warunkach pracy. Na standard mieszkania składają się głównie dwa czynniki, wyposażenie mieszkania (np. to czy w mieszkaniu posiada zimną i ciepłą wodę, łazienkę, wc, ogrzewanie, telefon) i jego wielkość (ilość pomieszczeń oraz jego ogólna po-

---

³ Współczynnik ruchliwości liczony jest jako suma napływu i odpływu ludności w stosunku do przeciętnej liczby mieszkańców w badanym okresie.

⁴Za miernik atrakcyjności gospodarczej przyjęto wskaźnik nasycenia terenów administracyjnych jednostkami osób fizycznych wg REGON na 1000 ludności w wieku produkcyjnym.

wierzchnia). Brak możliwości poprawienia warunków mieszkaniowych może wpływać neutralizująco na decyzje migracyjne. Chęć poprawy warunków mieszkaniowych, skłania do przeprowadzki na ogół całe gospodarstwo domowe (rodzinę). Można przypuszczać, że największą skłonność do migracji będą przejawiać osoby, których sytuacja mieszkaniowa jest trudna. Najczęściej będą to osoby młode, (bezdietne młode małżeństwa), które mieszkają z rodzicami lub w wynajętych mieszkaniach. Najmniejszą skłonność do migracji będą przejawiały analogicznie osoby, których standardy mieszkaniowe są dobre lub bardzo dobre. Wyniki *NSP LiM*⁵ z 2002 r. potwierdziły istotny wpływ sytuacji mieszkaniowej na decyzje migracyjne. Warunki mieszkaniowe były wymieniane zaraz po sprawach rodzinnych jako druga co do ważności przyczyna zmiany miejsca zamieszkania. Spośród osób, które jako powód migracji wymieniały kwestie mieszkaniowe, ponad połowa wskazywała na trudne warunki mieszkaniowe w poprzednim miejscu zamieszkania.

Praca to kolejny czynnik przemieszczeń ludności. Warunki, w jakich się pracuje, stanowisko, jakie się zajmuje, wynagrodzenie, które się otrzymuje są czynnikiem pozwalającym na życie na odpowiednim poziomie. Możliwość uzyskania większego wynagrodzenia, jak również subiektywne odczucia jednostki związane z perspektywą polepszenia warunków pracy skłaniają do zmiany miejsca zamieszkania. Według ostatniego spisu powszechnego z 2002 r. praca stanowiła przyczynę około 13% migracji wewnętrznych – najczęściej była to oferta bardziej atrakcyjnej pracy.

4. Migracje wewnętrzne w wybranych wielkich miastach

Wielkie miasta odgrywają znaczącą rolę w rozwoju demograficznym, społecznym i ekonomicznym kraju. W ciągu ubiegłego wieku liczba mieszkańców Wrocławia zwiększyła się o około 1/3, Łodzi wzrosła prawie trzykrotnie, Poznania pięciokrotnie, a Krakowa ponad ośmiokrotnie [Gawryszewski, 2005].

Kluczowe znaczenie w rozwoju tych miast miał ruch wędrowny ludności. W okresie po II Wojnie Światowej koncentracja inwestycji przemysłowych w dużych ośrodkach miejskich powodowała intensywny napływ niewykwalifikowanych pracowników z obszarów wiejskich do wielkich miast. Od połowy lat 1990., napływ ludności ze wsi do miast znacząco osłabł. Hierarchiczny charakter przemieszczeń, zgodnie z którym miasta duże charakteryzowały się dodatnimi saldami migracji w relacji do miast mniejszych, jak również obszarów wiejskich, istniał jeszcze do początku transformacji systemowej. Z dekady na dekadę udział napływu ludności na wieś, w stosunku do odpływu, wzrastał najszybciej

---

⁵ Narodowy Spis ludności i Mieszkań 2002 r.

w wielkich miastach (wzrósł z 23% w latach 1960. do 39% na początku obecnej dekady – 2002 r.). Jest to w dużej mierze efektem suburbanizacji, związanej z lokowaniem inwestycji w dużych ośrodkach miejskich i obszarach je otaczających. Konsekwencją metropolizacji działań gospodarczych jest selektywny napływ na te obszary kapitału ludzkiego [Korcelli, 2008]. Ponadto, zamożniejsza ludność miast, szukająca bardziej komfortowych warunków do życia, osiedla się na terenach podmiejskich (tj. wiejskich, które utraciły już dawno swój rolniczy charakter).

Przyjrzyjmy się zatem, jak kształtowały się migracje netto (saldo migracji) w wybranych największych czterech miastach w Polsce w pierwszej dekadzie XXI wieku (tab. 5).

Tab. 5. Salda migracji w wybranych wielkich miastach w Polsce w latach 2000–2008 (w liczbach bezwzględnych)

Lata	Salda migracji ogółem			
	Łódź	Kraków	Poznań	Wrocław
2000	-515	1150	-346	580
2002	-801	1596	-559	907
2004	-1123	1072	-2054	615
2006	-1395	845	-2015	112
2008	-1493	-224	-2900	29
	Salda migracji dla osób w wieku 20–29 lat			
2000	560	1215	985	1032
2002	637	1772	1283	1558
2004	635	1685	882	1421
2006	553	1502	942	1669
2008	420	1302	569	1270

Źródło: Dane udostępnione przez Departament Informacji Głównego Urzędu Statystycznego.

Po roku 2000 w Łodzi i Poznaniu stale występował ubytek migracyjny ludności o coraz większych rozmiarach. Odmienny obraz migracji kreśliły dane w przypadku dwóch pozostałych miast – Krakowa i Wrocławia. Rozmiary napływu zmniejszały się w znacznie mniejszym stopniu niż odpływu, co w efekcie dawało zmniejszające się co do wartości dodatnie salda migracji. Ujemny bilans przemieszczeń wewnętrznych wystąpił we Wrocławiu tylko w 2007 r., a w Krakowie w 2008 r. (tab. 5). W sumie w ciągu dziewięciu lat, w wyniku migracji Łódź straciła 9751 mieszkańców, Poznań 14561, natomiast Kraków i Wrocław zyskały odpowiednio: 8704 i 5659 ludności.

Wielkie miasta, są „magnesem” przyciągającym osoby młode (20–29 lat). W latach 2000–2008 wszystkie cztery miasta charakteryzowały się dodatnimi saldami migracji wśród osób między 20. a 29. rokiem życia. Największe bezwzględne rozmiary przyrostu migracyjnego osób młodych (20–29 lat) w całym badanym okresie występowały w Krakowie, natomiast najmniejsze dodatnie salda migracji wewnętrznych odnotowywano w Łodzi (tab. 5).

Przyrost migracyjny osób młodych w analizowanych ośrodkach miejskich wynika przynajmniej z dwóch powodów:

- 1) wielkie miasta pełnią rolę ośrodków akademickich,
- 2) szybki rozwój sektora usług sprawia, że miasta te oferują lepsze od innych warunki do rozwoju kariery zawodowej.

Analiza sald migracji została uzupełniona o wskaźnik atrakcyjności migracyjnej. Miara ta została skonstruowana według tych samych założeń, co wskaźnik rozwoju społeczno-ekonomicznego zaprezentowany w punkcie 2 niniejszego tekstu.

W tym celu wybrano następujące charakterystyki świadczące o atrakcyjności migracyjnej regionu:

- 1) udział w napływie do wybranych miast osób w wieku 20–29 lat,
- 2) udział w odpływie z wybranych miast osób w wieku 20–29 lat,
- 3) stosunek salda migracji do obrotu migracyjnego (napływu i odpływu),
- 4) saldo migracji wśród osób w wieku 20–29 lat na 1000 ludności w tym wieku.

Zmienna druga była destymulantą, natomiast pozostałe zmienne stanowiły stymulanty ruchu wędrownego. Wszystkim zmiennym – podobnie jak przy mierze rozwoju społeczno-gospodarczego – zostało przypisane równe znaczenie. Wartość wskaźnika przyjmować będzie wartości z przedziału (0, 1). Im wartość wskaźnika jest bliższa jedności, tym miasto jest bardziej atrakcyjne do zamieszkania dla potencjalnych migrantów.

Obliczone wartości wskaźnika dla 2000 r. i 2008 r. wskazywały, że największą atrakcyjnością migracyjną odznaczał się Kraków (tab. 2). Kolejne lokaty zajmowały: Wrocław, Poznań i Łódź. W przeciągu trzech lat ranking poszczególnych miast z punktu widzenia atrakcyjności osiedleńczej nie uległy zmianie. Relatywnie najgorszą pozycję w całym okresie miała Łódź. Między rokiem 2005 a 2008 wartości wskaźników dla Krakowa, Wrocławia i Poznania wzrosły, natomiast w przypadku Łodzi odnotowano zmniejszenie się wartości tej miary.

Tab. 6. Ranking atrakcyjności migracyjnej miast w latach 2000 i 2008

Miasto	Wartość wskaźnika	
	2005 r.	2008 r.
Kraków	0,73	0,79
Wrocław	0,53	0,64
Poznań	0,37	0,45
Łódź	0,25	0,22

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Departament Informacji Głównego Urzędu Statystycznego.

Zestawiając obliczone wcześniej wartości wskaźników rozwoju społeczno-ekonomicznego i atrakcyjności migracyjnej, widać, że wysoka lokata miasta ze względu na rozwój społeczno-ekonomiczny z reguły podnosi atrakcyjność migracyjną miasta. Potwierdzeniem dla tych wniosków jest wysoka wartość współczynnika korelacji rang wynosząca $R = 0,84$.

5. Podsumowanie

Na rozmiary ruchu wędrownego ma wpływ wiele bodźców społeczno-ekonomicznych, wśród których znajdują się czynniki związane z sytuacją na rynku pracy oraz infrastrukturą mieszkaniową. Na związek między intensywnością migracji a wielkością rynku pracy, już na początku XX wieku wskazywał Stouffer [1972]. *NSPLiM'2002* dowiódł, że w rozważaniach dotyczących przyszłych planów migracyjnych, w regionach o stosunkowo niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, czynniki związane z pracą stanowiły główną przyczynę planowanej przeprowadzki.

Transformacja systemowa od końca lat 1980. pociągnęła za sobą metropolizację działań gospodarczych w Polsce. Wyjściowa struktura gospodarcza, instytucjonalna i infrastruktura dużych miast przyciągały nową działalność gospodarczą, co sprawiło, że sytuacja na rynku pracy mieszkańców dużych ośrodków miejskich była lepsza niż ludności zamieszkującej w mniejszych miast i na obszarach wiejskich. Spośród czterech badanych miast w stosunkowo najgorszej sytuacji ze względu na rozwój rynku pracy była Łódź. Zarówno poziom bezrobocia, jak i płace w mieście były najniższe w porównaniu z Krakowem, Poznaniem i Wrocławiem.

Biorąc pod uwagę zawansowanie procesu starzenia się ludności i poziom rozrodczości, sytuacja Łodzi była najgorsza wśród analizowanych miast. Zawansowanie procesu starzenia się ludności w przyszłości nie pozostanie bez wpływu na sytuację na rynku pracy, jak również na dynamikę rozwoju miasta.

Zasoby mieszkaniowe Łodzi na tle pozostałych badanych miast również nie wyglądają najlepiej. Tempo przyrostu nowych mieszkań w pierwszej połowie obecnej dekady (2000–2005) w Łodzi wynosiło 1,5% wobec ponad 7% średniego rocznego przyrostu w Krakowie, 6,5% w Poznaniu czy 5% we Wrocławiu.

Oczywiście należy zdawać sobie sprawę, że różnice w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego w analizowanych miastach wynikają z zaszłości historycznych, których efekty widoczne są do dziś. Stworzony ranking rozwoju społeczno-ekonomicznego daje nam tylko bardzo wstępne, ogólne pojęcie o sytuacji poszczególnych miast. Obliczone wartości wskaźnika świadczą, iż najlepszą sytuacją społeczno-ekonomiczną charakteryzował się Kraków, zaś relatywnie najniższy poziom rozwoju reprezentowała Łódź. W przypadku atrakcyjności osiedleńczej również na pierwszej pozycji znajdował się Kraków, a na ostatniej Łódź. Generalnie lepsza sytuacja społeczno-ekonomiczna miasta idzie w parze z atrakcyjnością migracyjną. Jednak w przypadku Poznania, który spośród badanych miast miał drugą pozycję pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego, w przypadku atrakcyjności migracyjnej zajmował relatywnie niską pozycję w rankingu.

Literatura

- Czyżewski A. B., Góralczyk-Modzelewska M., Saganowska E., Wojciechowska M., 2001, *Regionalne zróżnicowanie kapitału ludzkiego w Polsce*, Studia i Prace Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych, zeszyt 277 Warszawa
- Golinowska S. (red.), 1998, *Rozwój ekonomiczny regionów, Rynek pracy, Procesy migracyjne Polska, Czechy, Niemcy*, Raport IPiSS, zeszyt nr 16, Warszawa
- Kwiatkowska W. (red.), 1998, *Rozwój ekonomiczny. Rynek pracy. Procesy migracyjne w województwie łódzkim*. Raport IPiSS, zeszyt nr 15, Warszawa
- GUS (Główny Urząd Statystyczny), 2003, NSP'2002, *Migracje wewnętrzne ludności 2002*, Warszawa
- GUS (Główny Urząd Statystyczny), 2004, NSP'2002, *Migracje długookresowe ludności w latach 1989–2002 na podstawie ankiety migracyjnej 2002*, Warszawa
- GUS (Główny Urząd Statystyczny), US w Poznaniu, 2006, *Miasta wojewódzkie podstawowe dane statystyczne*, nr 11, Warszawa
- GUS (Główny Urząd Statystyczny), US w Poznaniu, 2009, *Miasta wojewódzkie podstawowe dane statystyczne*, nr17, Warszawa
- Gawryszewski A., 2005, *Ludność Polski w XX wieku*, Monografie nr 5, PAN IGiPZ, Warszawa
- Korcelli P., 2008, *System osadniczy Polski – tendencje i uwarunkowania przemian*, [w]: *Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju a wizje i perspektywy rozwoju przestrzennego Europy*. red. T. Markowski, Warszawa : KPZK PAN, s. 30–42. (Studia / PAN Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju; 122), dostępny na stronie <http://www.mrr.gov.pl/>
- Obraniak W., 2007, *Ludność Łodzi i innych wielkich miast w Polsce w latach 1984–2006*, US w Łodzi

-
- Raporty na temat wielkich miast Polski. Kraków*, PricewaterhouseCoopers, dostępne na stronie www.pwc.com/pl
- Raporty na temat wielkich miast Polski. Łódź*, PricewaterhouseCoopers, dostępne na stronie www.pwc.com/pl
- Raporty na temat wielkich miast Polski. Poznań*, PricewaterhouseCoopers, dostępne na stronie www.pwc.com/pl
- Raporty na temat wielkich miast Polski. Wrocław*, PricewaterhouseCoopers, dostępne na stronie www.pwc.com/pl
- Stouffer S.A., 1972, *Sposobności pośrednie i współzawodniczący migranci*, w: *Modele migracji, Przegląd Zagranicznej Literatury Geograficznej*, PAN IGiPZ